

Vragenboekje

Voor dit examen zijn maximaal 86 punten te behalen; het examen bestaat uit 39 vragen. Voor elk vraagnummer is aangegeven hoeveel punten met een goed antwoord behaald kunnen worden. Bij dit examen hoort een bronnenboekje.

Als bij een vraag een verklaring of uitleg gevraagd wordt, worden aan het antwoord geen punten toegekend als deze verklaring of uitleg ontbreekt.

Geef niet meer antwoorden (redenen, voorbeelden e.d.) dan er worden gevraagd. Als er bijvoorbeeld twee redenen worden gevraagd en je geeft meer dan twee redenen, dan worden alleen de eerste twee in de beoordeling meegeteld.

Opgave 1 Massamedia

In de rijksbegroting van 2003 kondigde het kabinet-Balkenende II zeventien miljard euro aan bezuinigingen aan. Ook aan de publieke omroep gingen de bezuinigingen niet voorbij. Hoewel de overheid de publieke omroep een belangrijke taak toedicht (tekst 1), vindt het kabinet dat de publieke omroep efficiënter (goedkoper) en beter moet gaan functioneren (tekst 3).

Bij deze opgave horen de teksten 1 tot en met 3 en de spotprent uit het bronnenboekje.

Lees de regels 1-24 van tekst 1.

In deze regels staan vier maatschappelijke functies van de media. Eén van deze functies is met name belangrijk voor de democratische besluitvorming.

- 2p **1** Welke functie is dat en geef een reden waarom.

Behalve bij de democratische besluitvorming spelen de massamedia ook een rol bij de vrijetijdsbesteding en de socialisatie van burgers.

- 2p **2** Geef van elke functie – de vrijetijdsbesteding en de socialisatie van burgers – een juist citaat uit de regels 1-24 van tekst 1.

Lees de regels 20-24 van tekst 1.

Eén uitgangspunt van het mediabeleid van de overheid is het garanderen van pluriformiteit.

- 2p **3** Leg uit dat het uitgangspunt pluriformiteit past bij het doel van het mediabeleid zoals geformuleerd in de regels 20-24.

In de tekst staat dat het marktaandeel van de publieke omroep 40 procent is en dat van de commerciële omroepen 46 procent.

- 4p **4** Geef voor de commerciële omroep en voor de publieke omroep aan op welke wijze zij hun programma's financieren. Noem voor elke type omroep twee manieren van financiering.

Lees de regels 48-60 van tekst 1.

In de tekst wordt gesproken over de kranten Metro en Spits.

- 1p **5** Op welke manier komen de kranten Metro en Spits aan hun inkomsten?

Zie tekst 2, een gedeelte van een pagina uit Metro.

Bij het vergaren van nieuws door een krant spelen verschillende bronnen een rol.

- 1p **6** Van welk type nieuwsbron maakt de redactie van Metro vooral gebruik?

- 1p **7** Noem een financieel-economisch motief waarom een krant als Metro vooral van deze bron gebruikmaakt.

Zie tekst 1 (de paragraaf Pers) en tekst 2.

Elke krant heeft een eigen redactionele formule. Hieronder staan drie citaten uit de redactionele formule van drie verschillende kranten.

1 “De krant is een landelijk dagblad en richt zich speciaal op 'service, gezin, sport en spel', en wil toegankelijk zijn.”

2 “Een sociale visie is de hoeksteen van de formule. Zij (de krant) belicht in het bijzonder de vaak moeilijke positie van vrouwen, bejaarden en jongeren. Zij besteedt veel aandacht aan problemen rond de mensenrechten, waar ook ter wereld.”

3 “... wil de lezer in 15 tot 20 minuten op de hoogte te brengen van het belangrijkste nieuws op een moment dat hij tijd heeft om te lezen.”

- 2p **8** Welk citaat komt uit de redactionele formule van Metro en welk citaat komt uit de redactionele formule van het Algemeen Dagblad?

In tekst 1 komen zowel de omroep als de pers ter sprake.

- 2p **9** Op welke economische grondslag opereert de pers en wat heeft dit voor gevolg voor de financiering van de pers?

Lees de regels 63 tot en met 73 van tekst 1.

Het medium internet wordt gebruikt als massamedium en als medium voor interpersoonlijke communicatie.

- 2p **10** Geef van beide gebruiksmogelijkheden een voorbeeld.

De informatiemaatschappij heeft voor de massamedia gevolgen op sociaal-economisch, op sociaal-cultureel en op politiek terrein. Een voorbeeld van een gevolg van de informatiemaatschappij op politiek terrein is dat burgers via (nieuwe) media meer mogelijkheden hebben om informatie in te winnen over het overheidsbeleid of standpunten van politieke partijen en politici.

- 2p **11** Leid uit tekst 1 één gevolg van de informatiemaatschappij af op *sociaal-economisch terrein* en noem een voorbeeld van een gevolg van de informatiemaatschappij op *sociaal-cultureel terrein*.

Zie tekst 3.

De staatssecretaris constateert in een brief aan de Tweede Kamer dat de programmering van de publieke omroep voldoet aan de wettelijke eisen. (zie regels 16-18)

- 2p **12** Beschrijf een wettelijke eis die geldt ten aanzien van de programmering van het televisieaanbod van de publieke omroep.

Volgens het imago-onderzoek (zie regels 20-27 in tekst 3) worden de commerciële omroepen beschreven als ‘vlot’, ‘vrolijk’ en ‘ontspannend’.

- 2p **13** Leg uit dat dit beeld overeenstemt met het belang van commerciële omroepen.

Het vak maatschappijleer kent vier verschillende benaderingswijzen. Aan de hand van deze verschillende benaderingswijzen kun je inzicht in een maatschappelijk onderwerp krijgen, in dit geval de massamedia. Hieronder staan drie citaten die verwijzen naar de verschillende benaderingswijzen.

1 “Nederland wordt wel beschouwd als de meest competitieve omroepmarkt van Europa, omdat er in verhouding tot het inwonertal en het kleine taalgebied zoveel verschillende zenders zijn.” (regels 27-31 van tekst 1)

2 “Hij constateert dat de programmering voldoet aan de wettelijke eisen” (regels 16-18 van tekst 3)

3 “FunX is een initiatief van de lokale publieke omroepen en zal zich met een mix van muziek en informatie richten op een multicultureel jongerenpubliek in de grote steden.” (regels 36-40 van tekst 3)

- 2p **14** Geef bij elk van de bovenstaande citaten aan welke van de vier benaderingswijzen wordt bedoeld.

Sinds het begin van de jaren negentig van de vorige eeuw heeft Nederland een duaal omroepbestel: de publieke omroep en commerciële omroepen. Steeds meer mensen kijken en luisteren naar programma’s van de commerciële omroepen (marktaandeel kijkers van 46 procent). Vooral jongeren kijken nauwelijks naar programma’s van de publieke omroep (zie regels 29-32 van tekst 3).

- 5p **15** Vind je dat het publieke omroepbestel moet worden afgeschaft? Onderbouw je mening met twee argumenten.

Denk daarbij aan de volgende elementen: financiering van het publiek bestel en de commerciële omroepen, maatschappelijke functies van de media, voor- en nadelen van de invloed van de commercie.

Voor logische samenhang ter ondersteuning van de mening wordt één punt toegekend.

Zie de spotprent.

Over de spotprent volgt hier een stelling:

De tekenaar van deze prent vindt dat er bij het bestel van de publieke omroep wel kan worden bezuinigd.

- 1p **16** Is deze stelling juist of onjuist?
Licht je antwoord toe.

Opgave 2 De Wet Werk en Bijstand

Het kabinet-Balkenende I (CDA, LPF, VVD) (juni 2002 – mei 2003) en -Balkenende II (CDA, VVD, D66) (mei 2003 – ...) hebben plannen voorgesteld die ingrijpen in de sociale zekerheid. Een aantal van deze plannen heeft het kabinet-Balkenende I uitgewerkt in het voorstel voor de Wet Werk en Bijstand. Deze wet is met ingang van 1 januari 2004 in werking getreden.

In deze opgave komen eerst enkele gegevens aan de orde die de slechte toestand van de arbeidsmarkt illustreren. Het kabinet verwees naar de slechte economische omstandigheden als motief voor ingrijpende maatregelen in de sociale zekerheid. Daarna komt het voorstel voor de Wet Werk en Bijstand aan de orde. Vervolgens komen enkele reacties aan bod vanuit de politiek en samenleving op deze plannen.

Bij deze opgave horen de grafieken 1 en 2 en de teksten 4 tot en met 7 uit het bronnenboekje.

Koningin Beatrix las op 16 september 2003 de Troonrede voor en minister Zalm van Financiën heeft de begroting gepresenteerd. Eén van de toen aangekondigde maatregelen luidde dat het kabinet-Balkenende II het mes zet in de sociale zekerheid. Er moeten miljarden euro's worden bezuinigd.

- 2p **17** Vanuit welke rol leest de koningin de Troonrede voor en wie is verantwoordelijk voor de inhoud van de Troonrede?

“De sociale zekerheid voldoet niet meer. De aanzuigende werking maakt collectieve regelingen onbetaalbaar. Ook is de verzorgingsstaat verouderd en aan modernisering toe. Herziening van het stelsel is beter dan bezuinigen met de kaasschaaf, anders raakt solidariteit met de zwakkere groepen in de samenleving in de knel. Dat is de mening van de specialisten van de drie grootste politieke partijen en een jury van deskundigen, die zich op verzoek van *de Volkskrant* hebben gebogen over de toekomst van de verzorgingsstaat.” (bron: *de Volkskrant*, artikel Stand van het Land – de verzorgingsstaat, 16 september 2003) Eén van de problemen van de verzorgingsstaat is de betaalbaarheid van het stelsel van de sociale zekerheid.

Zie de grafieken 1 en 2.

- 4p **18** Leg uit wat de gevolgen zijn van de ontwikkelingen die weergegeven zijn in de beide grafieken voor de betaalbaarheid van het stelsel van de sociale zekerheid.

Arbeid vervult voor mensen materiële en immateriële functies.

- 2p **19** Leg uit welke functie van arbeid je herkent in tekst 4.

Naast de betaalbaarheid van het stelsel van de sociale zekerheid zijn er nog andere knelpunten die het kabinet wil aanpakken.

- 4p **20** Noem twee andere *algemene* knelpunten van de verzorgingsstaat (sociale zekerheid) die het kabinet volgens tekst 4 wil aanpakken. Illustreer elk knelpunt met een passende verwijzing naar tekst 4.

Grafiek 1 gaat over de werkloze beroepsbevolking over de periode 2000-2004. Hierbij is uitgegaan van de definitie van de officieel geregistreerde werkloosheid.

- 2p **21** Geef de definitie van de officieel geregistreerde werkloosheid.

- 1p **22** Noem een beperking van deze definitie.

Het kabinet kan de werkgelegenheid bevorderen door het nemen van maatregelen aan de aanbodzijde en aan de vraagzijde van de arbeidsmarkt.

- 2p **23** Leg uit dat de Wet Werk en Bijstand effect heeft op de aanbodzijde van de arbeidsmarkt.

- 1p **24** Noem een maatregel van de overheid ter bevordering van de werkgelegenheid aan de vraagzijde van de arbeidsmarkt.

Lees tekst 5.

De vakbond FNV Bondgenoten was tegen het wetsvoorstel Werk en Bijstand en organiseerde een discussiebijeenkomst over het wetsvoorstel.

FNV Bondgenoten is een belangenorganisatie die opkomt voor de belangen van bepaalde groepen in de samenleving.

- 4p **25** Voor de belangen van welke groepen komt FNV Bondgenoten op volgens tekst 5? Noem twee groepen en geef per groep een voorbeeld van een belang.

Het proces van overheidsbeleid (beleidsproces) verloopt in de volgende fasen: agendavorming, beleidsvoorbereiding, beleidsbepaling en beleidsuitvoering.

- 3p **26** In welke fase van het beleidsproces bevindt zich het wetsvoorstel volgens tekst 5? Geef een verwijzing naar de tekst.

Je kunt verschillende vormen van politieke participatie onderscheiden.

- 1p **27** Tot welke vorm van politieke participatie wordt een discussiebijeenkomst zoals genoemd in tekst 5 gerekend?

Hoofdstuk 1 van de Grondwet bestaat uit een opsomming van de klassieke grondrechten. Grondrechten vormen de wettelijke basis voor politieke participatie van burgers en belangengroepen.

- 2p **28** Van welke grondrechten hebben FNV Bondgenoten en de aanwezigen tijdens de discussiebijeenkomst gebruikgemaakt? Noem er twee.

De kans van belangengroepen op succesvolle beïnvloeding van de besluitvorming van regering en parlement hangt onder andere af van de machtsbronnen en machtsmiddelen van de belangengroep.

- 4p **29** Welke *machtsbronnen* heeft FNV Bondgenoten of de FNV tot haar beschikking om invloed te kunnen uitoefenen op het wetsvoorstel Werk en Bijstand? Noem er twee en leg uit hoe elke machtsbron kan worden gebruikt om macht uit te oefenen.

Ondanks de eigen machtsmiddelen, is FNV Bondgenoten er niet in geslaagd de besluitvorming over het wetsvoorstel Werk en Bijstand succesvol te beïnvloeden. Factoren uit de maatschappelijke en politieke omgeving zoals de economische situatie en de politieke machtsverhoudingen, bepalen ook of een belangengroep erin slaagt met succes invloed uit te oefenen op de besluitvorming van regering en parlement.

- 4p **30** Noem een voorbeeld van de economische situatie *en* van de politieke machtsverhoudingen in 2003 waardoor FNV Bondgenoten er niet in geslaagd is de besluitvorming over het wetsvoorstel in voor haar gunstige zin te beïnvloeden.

Zie de regels 1-24 in tekst 5.

Het CDA-kamerlid Hubert Bruls kreeg veel kritiek over zich heen van de aanwezigen op de discussiebijeenkomst. Als enige verdedigde hij de kabinetsplannen voor de nieuwe bijstandswet.

- 2p **31** Leg uit waarom de aanwezige vakbondsleden met name het CDA bekritiseerden om deze kabinetsplannen. Betrek daarbij een uitgangspunt van het CDA.

Het kabinet heeft overeenstemming weten te bereiken over het voorstel voor de Wet Werk en Bijstand.

- 2p **32** Op basis van welk gedeeld uitgangspunt over aanpassing van de sociale zekerheid kunnen zowel de VVD als het CDA zich vinden in het nieuwe wetsvoorstel?

De Eerste Kamer en de Tweede Kamer hebben elk diverse bevoegdheden voor het uitvoeren van hun controlerende en wetgevende taken.

- 3p **33** Noem een overeenkomst *en* twee verschillen in de bevoegdheden van beide Kamers in hun *wetgevende taak*.

Let op: de laatste vragen van dit examen staan op de volgende pagina.

Lees tekst 6.

De Geus is als minister van Sociale Zaken, Werkgelegenheid en Emancipatie in het kabinet-Balkenende II (mede)verantwoordelijk voor de Wet Werk en Bijstand. In het feministische maandblad OPZIJ werd hij geïnterviewd door hoofdredactrice Cisca Dresselhuys.

- 1p **34** Welke opvatting over arbeid (arbeidsethos) klinkt door in het standpunt van minister De Geus?

Vrouwen hebben op de arbeidsmarkt in het algemeen nog niet dezelfde positie als mannen.

- 2p **35** Noem twee voorbeelden waaruit dat blijkt.

Lees tekst 7.

CDA, SGP en ChristenUnie zijn tegen een sollicitatieplicht voor bijstandsmoeders met jonge kinderen. (zie regels 21-24)

- 1p **36** Tot welke politieke stroming worden deze drie partijen gerekend?

- 2p **37** Vanwege welke opvattingen zijn de drie partijen CDA, SGP en ChristenUnie tegen de sollicitatie- en arbeidsplicht van bijstandsmoeders met jonge kinderen?

Cisca Dresselhuys, hoofdredactrice van OPZIJ, heeft het over emancipatoire maatregelen (regels 31-32 in tekst 7). Over de vraag of de wet Werk en Bijstand bijdraagt aan de emancipatie van vrouwen, zijn de meningen verdeeld. Veel mannen en vrouwen zijn van mening dat het verrichten van betaald werk door vrouwen de emancipatie van vrouwen bevordert.

- 2p **38** Geef een argument voor de opvatting dat betaald werk door vrouwen de emancipatie van vrouwen bevordert. Betrek in je antwoord een definitie van het begrip emancipatie.

De Wet Werk en Bijstand is per 1 januari 2004 in werking getreden.

Over wetten en maatregelen kan de politieke besluitvorming altijd worden heropend.

- 2p **39** Welke fase in de politieke besluitvorming kan optreden na het inwerkingtreden van een wet?

Geef een voorbeeld van actoren in deze fase en geef aan wat ze willen bereiken.

Einde